

Okul Öncesi Sınıflarındaki Resimli Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından İncelenmesi*

Examination of Children's Picture Books in Preschool Classes in the Terms of Children's Literature Principles

Nefise Özok Bulut, Sümeyye Esen

Yazar Bilgileri

Nefise Özok Bulut
Dr., İstanbul Gedik Üniversitesi,
Çocuk Gelişimi,
nefise.ozok@gedik.edu.tr

Sümeyye Esen
Çocuk Gelişimci,
sumeyye.esen.1618@gmail.com

ÖZ

Yaşamın erken yıllarından itibaren nitelikli kitaplarla etkileşime girmenin çocuklar üzerinde birçok yararı bulunmaktadır. Nitelikli kitaplar sayesinde çocukların gelişim alanları, kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı edinmeleri desteklenmektedir. Doküman incelemesinin kullanıldığı bu araştırmada, okuma ve dinleme merkezlerindeki resimli kitapların, çocuk edebiyatı ilkelerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın inceleme nesnesini, bu merkezlerde yer alan 327 resimli çocuk kitabı oluşturmuştur. Bu kitaplar, Resimli Çocuk Kitabı Değerlendirme Formu ile incelenmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda okuma ve dinleme merkezlerinin yarısının çocuklar tarafından erişilebilir olduğu ve yalnızca bir merkezde isim etiketinin bulunduğu belirlenmiştir. Çoğu merkezin sesli öğrenme merkezlerinin yanında yer aldığı, yeterli alana sahip olmadığı ve merkezlerde farklı türde kitapların bulunmadığı görülmüştür. Araştırma bulguları, bazı kitapların çocuk edebiyatı ilkeleriyle uyumlu olmadığını göstermektedir. Özellikle kapak tasarımı, içerik, dil ve anlatım gibi unsurlar açısından eksiklikler tespit edilmiştir. Araştırmada, merkezlerin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmesi ve çocuk kitaplarının alan uzmanlarının görüşü alınarak yayımlanması önerilmiştir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Okul öncesi eğitim
Okuma ve dinleme merkezi
Resimli çocuk kitapları
Çocuğa yönelik
Çocuk gerçekliği

Keywords

Preschool education
Reading and listening centre
Children's picture books
Child-appropriateness
Child reality

Makale Geçmişi

Geliş: 11.02.2025
Kabul: 21.05.2025

ABSTRACT

Interacting with quality books from the early years of life has many benefits for children. Quality books support children's developmental areas, their love of books and their acquisition of reading habits. In this study using document analysis, it was aimed to examine the picture books in reading and listening centres based on the principles of children's literature. The object of the study consisted of 327 children's picture books in these centres. These books were analysed using the Picture Book Evaluation Form. The data obtained were analysed by descriptive analysis method. In the study, it was determined that half of the reading and listening centres were accessible to children and only one centre had a name tag. Most of the centres were located next to voice learning centres, they did not have enough space and did not have different types of books. The research findings showed that some books were not compatible with the principles of children's literature. Deficiencies were identified especially in terms of cover design, content, language and expression. It was suggested that the centres should be supported by relevant institutions and organizations, and that children's books should be published with the opinion of experts in the field.

*Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A programı 2023 yılı 2. dönem kapsamında desteklenen 1919B012314569 numaralı projeden üretilmiş olup 13-14 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen 9. Ulusal Çocuk Gelişimi Öğrenci Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf Özok-Bulut, N. & Esen, S. (2025). Okul öncesi sınıflarındaki resimli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı ilkeleri açısından incelenmesi. *TEBD*, 23(2), 1748-1771. <https://doi.org/10.37217/tebd.1636270>

Giriş

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre her çocuğun bütüncül bir şekilde gelişiminin desteklenmesi ve nitelikli bir eğitime sahip olması, temel hakları arasında yer almaktadır. Buna karşın çeşitli ekonomik ve kültürel faktörlerden kaynaklı olarak her çocuğun bu haklara erişim sağlayamadığı görülmektedir. Bu noktada okul öncesi eğitim kurumları, farklı koşullardan gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme alanı yaratarak önemli bir rol üstlenmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024). Çocukların gelişimsel anlamda birçok beceriyi okul öncesi dönemde edindiği düşünülürse bunun desteklenebilmesi için fiziksel çevrelerinin zengin uyaranlarla dolu olması gerekmektedir. Çocukların zamanlarının büyük bir çoğunluğunu geçirdikleri okul öncesi eğitim kurumları içerisinde tüm çocukların gelişimleri ve öğrenmelerinin desteklenebileceği alanlardan biri de öğretmenler tarafından sınıflarda oluşturulan okuma ve dinleme merkezleridir. Çocukların bu merkezden en yüksek düzeyde yarar sağlayabilmeleri hususunda merkezlerde yer alan kitapların çeşitliliği ve çocuk edebiyatı ilkelerine uygunluğu önem arz etmektedir.

Çocuk edebiyatı açısından nitelikli çocuk kitaplarının çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerine uygun olması gerekmektedir. Çocuğa görelilik ilkesi, yazar ve çizerin üslubunun çocuğun bakış açısına ve gelişimine uygun olması ile bir edebî eserin çocuk üzerinde bırakacağı temel etki olarak tanımlanmaktadır (Piltén, 2021). Resimli çocuk kitaplarının çocuğa görelilik açısından taşınması gereken biçimsel özelliklerine örnek olarak şunlar verilebilir: Çocukların tutabilecekleri boyutlarda ve dayanıklı olması, göz yormayan kağıtların kullanılması, kitabın içeriğiyle ilgili ipucu veren ve ilgi çekici kapağının olması, metin ve resimlere orantılı olarak yer verilmesi, çocukların rahat okuyabileceği puntolarla yazılması ve ipli dikiş ile ciltleme yapılmış olması. İçeriksel özelliklerine örnek olarak ise şunlar verilebilir: Kitabın konusunun anlaşılır ve ilgi çekici olması, evrensel değerleri göz önünde bulundurması, olay örgüsünün mantıklı bir neden sonuç ilişkisine dayalı olarak planlanması, yazarın çocuklara uygun cümle yapısı ve sözcüklerden oluşan bir üslup kullanması, çocukların anlayabileceği uzunlukta cümlelere ve kelime sayısına yer vermesi, iletinin doğrudan değil çocukların kendilerinin anlam çıkarmasına olanak sağlayacak şekilde sunulması (Sarıkaya ve Aydeniz, 2021). Çocukların bu türden nitelikli kitaplar ile etkileşime girmeleri, onların gelişimleri ve öğrenmelerini destekleyecektir. Çocuklara uygun bir şekilde sunulan nitelikli çocuk kitapları sayesinde çocukların gelişim alanları, kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı edinmeleri desteklenebilecektir (Buran, 2021).

Yaşamın erken yıllarından itibaren nitelikli kitaplarla etkileşime girmenin çocukların gelişimi açısından birçok yararı bulunmaktadır. Nitelikli çocuk kitapları özellikle çocukların dil gelişimlerinde önemli bir yere sahiptir (Şimşek, 2017). Çocuklar ana dilinin güzelliğini ve yapısını da çocuk edebiyatı ürünleri sayesinde keşfetmeye ve ana diline uygun cümleler kurmaya başlamaktadır (Guo vd., 2014).

Kitap okuma etkinlikleri sayesinde çocukların kelime dağarcıklarında da önemli artışlar görülmektedir (DeVlieger, 2017). Aynı zamanda kitaplar çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerini geliştirmekte, sözel ifadeden yazılı ifadeye geçişi kolaylaştırmakta ve kendi başlarına okuma yapma yönündeki motivasyonlarını artırmaktadır (Tepetaş-Cengiz, 2015). Dil gelişiminin yanı sıra nitelikli kitaplar çocukların çevresiyle etkileşimini artırdığından sosyal ve duygusal gelişimlerini de desteklemektedir. Olaylara farklı açılardan bakma, empati kurma, yaratıcı ve özgün düşünme becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır (Bilir-Seyhan, 2022; Heath vd., 2017). Çocuklar kitaplar aracılığıyla dış dünyayı tanımakta, yetişkinlerin hayatını anlamlandırmaktadır (Gönen ve Veziroğlu, 2017). Sorular sorularak, yorum yapılarak ve işaret edilerek yapılan etkileşimli kitap okuma, çocukların sözel ve sözel olmayan iletişimlerini desteklemektedir (Montag vd., 2015). Kitaplar, çocukların yazının soldan sağa olduğunu anlama, ön ve arka sayfayı ayırt edebilme gibi erken okur yazarlık becerilerinin gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Kitaplarda yer alan dostluk, yardımseverlik gibi temalar ile çocuklara hem evrensel değerleri edinmeleri hem de sosyal problemlere çözümler üretmeleri için fırsatlar sağlanmaktadır. Bunlara ek olarak çocukların kitapta yer alan olayları merak etmesi, tahmin etmesi, hatırlaması, kitaba odaklanması ve çeşitli kavramları öğrenmesi ise bilişsel gelişimlerini desteklemektedir (Ocak-Karabay vd., 2016). Özetle çocuk edebiyatının doğru ve nitelikli bir şekilde kullanılması, çocuğun gelişim alanlarını bütüncül bir şekilde destekleyebilecek ve eğitimsel açıdan katkılar sağlayabilecektir. Ancak resimli çocuk kitaplarından bu şekilde yarar sağlayabilmenin en önemli kriterlerinden biri çocuklara sunulacak kitaplarda doğru modellerin yer almasıdır. Kitaplarda yanlış modellerin yer alması olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir (Gürşimşek ve Günay, 2005). Bu sebeplerden dolayı çocukların bu kitaplardan en üst düzeyde yarar sağlayabilmeleri için özenle hazırlanmaları önem taşımaktadır (Gönen ve Veziroğlu, 2017). Dolayısıyla erken yıllardan itibaren çocukların nitelikli kitaplarla etkileşime girmeleri, tüm gelişim alanlarının desteklenmesi ve nitelikli eğitim ortamlarının sunulması açısından oldukça değerlidir. Bu hususta okul öncesi eğitim sınıflarında bulunan resimli çocuk kitaplarının bu özellikleri taşıma durumlarının belirlenmesi, onların kitaplardan en yüksek düzeyde yarar sağlayabilmeleri açısından değerli görülmektedir.

Türkiye’de okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının incelendiği çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Başaran vd., 2021; Çolaklar, 2019; Dönmezler, 2020; Düzyol-Türk vd., 2023; Erkmen, 2017; Erol vd., 2021; Ertaş, 2023; Örs, 2022). Çalışmalarda genellikle okul öncesi öğretmenlerinin bu kitaplara yönelik görüşlerinin ve bu kitapları kullanım durumlarının belirlenmesi ile öğretmenler tarafından sıklıkla kullanılan veya çocuk kütüphanelerinde bulunan resimli çocuk kitaplarının farklı açılardan incelenmesi konularına odaklanıldığı tespit edilmiştir. Buna karşın okul öncesi sınıflarındaki kitap merkezlerinde bulunan resimli çocuk kitaplarının, çocuk edebiyatı ilkeleri açısından incelendiği araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür (Ocak-Karabay vd., 2016; Turan ve

Ulutaş, 2016). Bu araştırmalardan farklı olarak mevcut araştırmada, İstanbul ilinde bulunan okul öncesi eğitim sınıflarında okuma ve dinleme merkezlerindeki her bir kitap çocuk edebiyatı ilkelerinin tamamı dikkate alınarak incelenmiştir. Çocukların erken yıllardan itibaren nitelikli kitaplar ile tanıştırmaları, gelişimleri ve öğrenmelerinin desteklenmesi açısından oldukça değerli olduğundan bu tür araştırmalara gereksinimin olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma aracılığıyla okul öncesi eğitim kurumlarında bulunan okuma ve dinleme merkezleri gözden geçirilerek mevcut durumlarının ortaya konulması ve niteliğinin artırılmasına katkıda bulunulacaktır. Ayrıca araştırmanın, çocuklara yönelik kitapların seçilmesi konusunda öğretmenlerin ve ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve farkındalıklarının artırılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte araştırmanın çocuklar için kitaplar üreten ve yayımlayan kurum ve kuruluşlara yol göstermesi ve üretilen içeriklere yönelik olarak ilgili kaynaklara geri bildirim sunması açısından değerli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı okul öncesi sınıflarındaki okuma ve dinleme merkezlerinde bulunan resimli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı ilkeleri bağlamında incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Okul öncesi sınıflarındaki okuma ve dinleme merkezlerinin genel özellikleri nelerdir?
2. Okuma ve dinleme merkezlerinde bulunan resimli çocuk kitapları çocuk gerçekliği ilkesi açısından nasıldır?
3. Okuma ve dinleme merkezlerinde bulunan resimli çocuk kitapları çocuğa görelilik ilkesi açısından nasıldır?
 - Resimli çocuk kitapları dış yapı özellikleri açısından nasıldır?
 - Resimli çocuk kitapları iç yapı özellikleri açısından nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarında bulunan resimli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı ilkeleri bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçtan hareketle nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, yazılı belgelerin içeriğinin araştırmanın amacı doğrultusunda sistematik bir şekilde analiz edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

İnceleme Nesnesi

Araştırma kapsamında İstanbul ili Anadolu Yakasındaki Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 6 bağımsız anaokulunda bulunan toplam 20 sınıfa ulaşılmıştır. Bağımsız anaokullarında yer alan tüm sınıflar araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada, kolay ulaşılabilir olma durumu göz önünde bulundurularak 10 ve üzeri resimli çocuk kitabının olduğu sınıflar belirlenmiştir. Bu sınıflarda yer alan

toplam 327 resimli çocuk kitabı araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmada gönüllü katılım ve elde edilen verilerin gizli tutulması gibi etik kurallara dikkat edilmiştir. Bununla birlikte çalışma öncesinde okul öncesi öğretmenlerine araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş olup elde edilen verilerin sadece araştırma amacıyla kullanılacağı belirtilerek öğretmenlerden onamları alınmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci

Araştırmada etik kurul izni alındıktan sonra ilk olarak 2023-2024 eğitim öğretim yılı bahar döneminde belirlenen ölçütleri karşılayan 20 okul öncesi eğitim sınıfı belirlenmiştir. Sonrasında bu sınıflarda bulunan resimli çocuk kitapları; çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkeleri açısından incelenmiştir. İnceleme yapılırken araştırmacılar tarafından hazırlanan Resimli Çocuk Kitabı Değerlendirme Formu'ndan yararlanılmıştır. Bu formda, incelenecek kitabın genel özellikleri, çocuk gerçekliği, dış yapı ve iç yapı özelliklerini belirlemeye ilişkin toplam 45 maddeye yer verilmiştir. Genel özellikleri kapsamında; okuma ve dinleme merkezinin çocukların boyuna uygun olması, bu merkezdeki kitap sayıları ve kitapların fiziksel durumuna ilişkin üç madde yer almaktadır. Çocuk gerçekliği kapsamında 3 madde, dış yapı özellikleri kapsamında 22 madde, iç yapı özellikleri kapsamında ise 17 madde bulunmaktadır. İki araştırmacı tarafından formda yer alan maddelerin tamamı “uygun, kısmen uygun ve uygun değil” şeklinde işaretlenmiştir. Bu sayede kitabın çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi sağlanmıştır. İlgili form hazırlanırken alanyazında yer alan araştırmalar incelenmiş, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken ilkeler göz önünde bulundurulmuş ve okul öncesi eğitimi alanında uzman olan üç kişiden görüş alınmıştır. Görüşler doğrultusunda kitabın konu özellikleri kapsamında yer verilen maddelerin, “Kitabın konusu kapsamında verilen ileti yaş grubuna uygundur.” Maddesini kapsadığı belirtilmiştir. Bu sebeple ilgili madde formdan çıkarılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yönteminden yararlanılarak analiz edilmiştir. Bu analiz önceden belirlenen kavramsal sınır çerçevesinde özetleme ve yorumlama yapılmasıdır. Veriler sistemli ve açık bir biçimde betimlendikten sonra bu betimlemeler açıklanarak yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Analizde kavramsal sınır oluşturulurken araştırmacılar tarafından geliştirilen Resimli Çocuk Kitabı Değerlendirme Formu dikkate alınmıştır. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması için ilgili form oluşturulurken okul öncesi eğitimi alanında uzman olan üç kişinin görüşüne başvurulmuş, formda yer alan maddeler bağımsız olarak iki araştırmacı tarafından işaretlenmiş ve işaretlemeler karşılaştırılıp tartışılarak görüş birliğine varılmıştır. Aynı zamanda bulgular sunulurken formda yer alan maddeler açık bir şekilde ifade edilmiş ve ilgili örneklerle desteklenmiştir.

Bulgular

Bulgular incelenen resimli çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı ilkelerine uygunluk durumlarını belirlemek amacıyla oluşturulan Resimli Çocuk Kitabı Değerlendirme Formu'ndaki dört başlık (okuma ve dinleme merkezine ilişkin genel özellikler, resimli çocuk kitaplarında çocuk gerçekliği, iç yapı özellikleri ve dış yapı özellikleri) dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Bulgular tablolar, görseller ve örneklerle desteklenerek sunulmuştur. Okul öncesi eğitim kurumlarındaki okuma ve dinleme merkezlerinin genel özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Okuma ve Dinleme Merkezinin Genel Özelliklere İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Özellikler	Frekans (f)	Yüzde (%)
<i>Çocukların boyuna uygunluk</i>		
Uygun	10	50
Uygun değil	10	50
<i>Kitap sayıları</i>		
10-20	15	75
21-30	2	10
31-40	2	10
41 ve üstü	1	5
<i>Kitapların fiziksel durumu</i>		
Yeni	290	70
Yıpranmış	86	21
Kullanılamayacak durumda	37	9

Tablo 1 incelendiğinde okul öncesi eğitim kurumlarında bulunan okuma ve dinleme merkezlerinin yarısının çocuklar tarafından ulaşılabilir olduğu, yarısının ise ulaşılamaz olduğu görülmektedir. Merkezlerin %75'inde 10-20 arasında kitap bulunmaktadır ve bu kitapların %70'i yeni durumdadır. Yıpranmış ve kullanılamayacak durumda olan kitapların oranı ise %30'dur. Ayrıca merkezlerde resimli çocuk kitaplarının dışında sessiz kitap, duyu kitabı, dergi, atlas, gazete, tekerleme kitabı, ABC kitabı, kavram kitabı, CD, resimli kartlar, şiir kitaplarının bulunmadığı ve iki sınıf dışında sandalye, masa, minder, puf gibi çocukların rahatlıkla oturup inceleyebileceği ayrı alanın sunulmadığı görülmüştür. Bunlara ek olarak merkezlerin çoğunun sesli öğrenme merkezlerinin yakınında olduğu (dramatik oyun merkezi, blok merkezi, müzik merkezi vb.) ve kitap incelemek için bir alanın olmadığı belirlenmiştir. Aynı zamanda incelenen okuma ve dinleme merkezlerinin sadece birinde merkezin isminin yazılı olduğu, diğerlerinde ise yazılı olmadığı ve merkezin isimlendirildiği sınıfta da etiketin çocukların göz hizasında olmadığı saptanmıştır. Okuma ve dinleme merkezlerinde yer alan kitapların çocuk gerçekliği ilkesine uygunluğuna yönelik yüzde değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Kitapların Çocuk Gerçekliği İlkesine Uygunluğuna İlişkin Yüzde Değerleri

Maddeler	Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değil
Kitabın konusu çocuğun bakış açısını yansıtır.	85	9	6
Kitapta yer alan olaylar çocuğun bakış açısını yansıtır.	85	9	6
Kitapta yer alan karakterler çocuğun bakış açısını yansıtır.	85	8	7

Tablo 2'ye göre kitapların çoğunun (%85) konuları, içerdiği olaylar ve karakterleri çocuğun bakış açısını yansıtmakta olup çocuk gerçekliği ilkesine uygundur. Bu kriterleri sağlayan kitaplara örnek olarak "Acaba Duvarın Arkasında Ne var?", "Aceleci Tırtıl", "Arkadaşım Korku", "Avucundaki Öpücük", "Kuşa Dönüştüğüm Gün", "Mercanın Kırmızı Saçları", "Sabırsız Sinek Feza", "Savaşın Başladığı Gün" kitapları verilebilirken uygun olmayanlara ise "Bir Dakika", "Grotlin", "Kral Çıplak", "Sırtımdaki Ağır Yük" kitapları verilebilir. Okuma ve dinleme merkezlerinde yer alan kitapların boyut, cilt ve kapak özelliklerine ilişkin yüzde değerleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Kitapların Boyut, Cilt ve Kapak Özelliklerine İlişkin Yüzde Değerleri

<i>Maddeler</i>	<i>Uygun</i>	<i>Kısmen Uygun</i>	<i>Uygun Değil</i>
Kitabın boyutu ve ağırlığı çocukların yaş grubuna uygundur.	94	3	3
Kitapta kullanılan kâğıt sağlam ve dayanıklıdır.	80	6	14
Kullanılan kâğıt çocuğun gözünü yormayacak matlıktadır.	88	4	8
Kitabın cildi sağlam ve dayanıklıdır.	89	3	8
Kitabın kapağı sağlam ve dayanıklıdır.	90	4	6
Kitabın kapağı içeriği ile uyumludur.	97	3	1
Kitabın kapağında hangi yaş grubuna uygun olduğu belirtilmiştir.	12	0	88
Kitabın arka kapağında gerekli bilgilere yer verilmiştir.	85	6	9
Kitap her iki yana kolayca açılabilen ve açık kalabilmektedir.	100	0	0

Tablo 3 incelendiğinde kitapların genel olarak boyutu ve ağırlığının sınıftaki çocukların yaş grubuna uygun olduğu görülmektedir. Benzer şekilde kitapların çoğunda kullanılan kâğıtların sağlam ve dayanıklı olup çocukların gözünü yormayacak matlıkta olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte kitapların çoğunun cildi ve kapağının sağlam ve dayanıklı olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın kitapların %10'unun kapaklarının yırtık veya yıpranmış durumda oldukları için sağlam ve dayanıklı olmadıkları görülmüştür. Kitapların arka kapaklarına bakıldığında ise çoğunun uygun olduğu ancak %15'inin özet metin, fiyat etiketi vb. unsurları içermediğinden uygun olmadığı belirlenmiştir. Bunların yanı sıra kitapların tamamının çocuğun rahatça inceleyebilmesi için her iki yana kolayca açılabilmesi görülmüştür.

Kitapların kapaklarının genel olarak çocuklar için ilgi çekici ve içerik ile uyumlu olduğu ancak kitapların kapaklarında hangi yaş grubuna uygun olduğunun belirtilmediği görülmüştür. Çocuklar açısından kapağı ilgi çekici olan kitaplara örnek olarak "Acaba Duvarın Arkasında Ne Var?", "Dinozorlar Ne Kadar Büyüktü?", "Safari Park'ta Dev Pancar Çılgınlığı", "Tarçın'ın Kaybolan Havuçları", "Tırtık Tütüyor!" verilebilir. Bu kriterle uygun olmayanlara ise "Bir Dakika", "Kuşa Dönüştüğüm Gün", "Sırtımdaki Ağır Yük", "Şaşkın Lili", "Zor Balık" verilebilir. Benzer şekilde çocuklar açısından kapağı içeriği ile uyumlu olan kitaplara örnek olarak "Kaplanı Sakın Gıdıklama", "Masal Battaniyesi", "Mercanın Kırmızı Saçları", "Saklambaç Oynayalım", "Taş Devri Modası", "Üç Kedi Bir Dilek", "Yazı Yazan İnekler" verilebilirken uyumlu olmayanlara ise "Benekli Faremi Gördünüz Mü?", "Kırmızı Elma", "Küçük Adımlar-Dünya Yörüngeden Çıkarsa", "Masallar Hazinesi-

Uyuyan Güzel", "Savaşın Başladığı Gün" verilebilir. Okuma ve dinleme merkezlerinde yer alan kitapların resim özelliklerine ilişkin yüzde değerleri Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Kitapların Resim Özelliklerine İlişkin Yüzde Değerleri

<i>Maddeler</i>	<i>Uygun</i>	<i>Kısmen Uygun</i>	<i>Uygun Değil</i>
Resimler çocuklar için ilgi çekicidir.	88	8	4
Resimler gerçekçidir.	90	9	1
Resimler korkutucu öğe içermemektedir.	89	10	1
Resimler çocukların yaratıcılığını destekler.	94	4	2
Resimler çocukların metni tahmin etme becerisini destekler.	98	1	1
Resimler aynı sayfadaki metin ile ilişkilidir.	99	1	0

Tablo 4 incelendiğinde kitaplarda yer alan resimlerin çoğunun çocuklar için ilgi çekici (%88) ve gerçekçi (%90) olduğu görülmektedir. Buna karşın bazı kitaplarda hayvanlara veya cansız nesnelere insani özelliklerin eklendiği ve insan olarak belirtilen canlıların hayvana benzetildiği, bu sebeple resimlerin gerçekçilik ilkesine uygun olmadığı belirlenmiştir. Örneğin "Hepsini Biz Hazırladık" isimli kitapta ise insan olarak belirtilen canlıların daha çok tavşana benzedikleri tespit edilmiştir. "Uyumak İstemeyen Pijama" isimli kitapta kıyafetlere yüz çizilmiştir. "Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor" isimli kitapta ahtapot ailesinin insanlar gibi bir evde yaşadıkları ve çatal, bıçak kullanarak yemek yedikleri görülmektedir.

Kitaplarda yer alan resimlerin genellikle korkutucu öğeler içermediği ancak %11'inin koyu renk tonlarına fazla yer vermesi, cadıları veya korkutucu canlıları içermesi sebebiyle bu kriterlere tam olarak uygun olmadığı saptanmıştır. Bu bulguya örnek olarak "Benekli Faremi Gördünüz Mü?", "Grotlin", "Renk Canavarı", "Şu Yaramaz Tavşanlar", "Uçan Süpürge, İyi Yürekli Cadı ve 4 Kafadar", "Yayazula" isimli kitaplar verilebilir. Bununla birlikte kitaplarda yer alan resimlerin genellikle çocukların yaratıcılığını (%94) ve tahmin etme becerisini (%98) destekleyecek nitelikte olduğu görülmüştür. Sayfalarda yer alan resimler ile içeriklerin birbirleri ile uyumlu olduğu ve bu unsurlar arasında tutarlı bir ilişkinin kurulduğu tespit edilmiştir. Okuma ve dinleme merkezlerinde yer alan kitapların dil ve anlatım özelliklerine ilişkin yüzde değerleri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Kitapların Dil ve Anlatım Özelliklerine İlişkin Yüzde Değerleri

<i>Maddeler</i>	<i>Uygun</i>	<i>Kısmen Uygun</i>	<i>Uygun Değil</i>
Harflerin yazımı ve sayfa kenar boşlukları okuma rahatlığı sağlar.	62	11	27
Satır aralıkları çocukların yaş grubuna uygundur.	59	9	32
Cümle uzunlukları çocukların yaş grubuna uygundur.	58	14	28
Harfler ve punto çocukların yaş grubuna uygundur.	52	15	33
Yazım ve noktalama işaretleri uygun kullanılmıştır.	99	0	1
Üslup ve dil anlatım özellikleri yaş grubuna uygundur.	88	9	3
Yaş grubunun anlamayacağı kelimelere yer verilmemiştir.	77	15	9
Sayfa düzeni çocukların yaş grubuna uygundur.	57	26	17

Tablo 5'e göre kitapların %62'si harflerin yazımı ve sayfa kenar boşlukları açısından uygun olup %38'i ise bu kriteri tam olarak karşılamamaktadır. Benzer şekilde kitapların %59'unun satır

aralıklarının, %58'inin cümle uzunluklarının ve %52'sinin de harfleri ve puntosunun çocukların yaş grubuna uygun olduğu ancak bu kriterleri karşılamayan kitapların oranının da yüksek olduğu görülmüştür. Bu kriterleri karşılayan kitaplara örnek olarak "Biri, Diğeri, Öteki, Beriki", "Bubu & Mimi Yüzen Kütüphane", "Kelime Koleksiyoncusu", "Lütfen Bay Panda", "Lokum'un Balonu", verilebilir. Bu kriterleri tam olarak karşılamayan kitaplara örnek olarak ise "Hayvanat Bahçesinde Diş Fırçalama Günü", "Herkül", "Kral Çıplak", "Memo ile Boncuk Okula", "Nuhun Gemisi" verilebilir.

Kitapların neredeyse tamamının yazım ve noktalama işaretlerinin kullanımı açısından uygun olduğu belirlenmiştir. Buna karşın %12'sinin tema ve mesajın aktarılması ile ağır bir dil kullanması bakımından üslup ve dil anlatım özelliklerini yaş grubuna uygun olarak kullanmadığı, %24'ünün ise yaş grubu açısından gelişimsel olarak uygun olmayan çok sayıda soyut kelimeye yer verdiği tespit edilmiştir. Bu kelime, kelime grupları ve deyimlere örnek olarak şunlar verilebilir: "Antartika" kitabında haşmetli, heybetli, hantal, battal, ağır kanlı; "Bir Kedi Olsaydım" kitabında yeğlemek, keseğen; "Büyük Macera" kitabında kestirip atmak; "İyi Yürekli Dev Memo" kitabında kederle iç geçirmek, içini keder kaplamak; "Tosbi'nin Günlüğü Nefis Bir Salata" kitabında kan ter içinde kalmak; "Tosbi'nin Günlüğü Tosbi Uçuyor" kitabında sözün ağızdan bir kere çıkması, numara yapmak, küçük düşürmek; "Uçan Süpürge İyi Yürekli Cadı ve 4 Kafadar" kitabında katile, yeri göğü inletmek; "Uykuya Dalamayan Minik Yedi Uyurun Hikâyesi" kitabında fal taşı gibi açık gözler, hayıflanmak; "Uykuyu Çok Seven-Mee Koyun" kitabında ağıl, hain; "Üç Kedi Bir Canavar" kitabında aklını almak, başının tacı yapmak; "Yalnız Kalma Korkusu" kitabında ayak altına almak; "Yayazula" kitabında tabanları yağlamak, saf, sıvışıp gitmek; "Zor Balık" kitabında aşırnak, aylak, sığlaşmak.

Kitaplar sayfa düzeni açısından incelendiğinde %43'ünün bu kriteri tam olarak karşılamadığı belirlenmiştir. Bu kitaplarda bir sayfada çok sayıda resmin ve olayın yer aldığı ya da resim, metin, boşluk oranının iyi bir şekilde ayarlanamadığı görülmüştür. Bu kitaplara örnek olarak "Ama Bu İnek Yumurtluyor", "Gofret'in Hurdalığı", "Kümeşteki Büyük Gizem", "Mırmır'ın Sihirli Bıyıkları", "Sesini Arayan Papağan Oskar" verilebilir. Okuma ve dinleme merkezlerinde yer alan kitapların konu özelliklerine ilişkin yüzde değerlerine Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6. Kitapların Konu Özelliklerine İlişkin Yüzde Değerleri

<i>Maddeler</i>	<i>Uygun</i>	<i>Kısmen Uygun</i>	<i>Uygun Değil</i>
Konu çocukların yaş grubuna uygundur.	93	5	2
Konusu merak uyandırıcıdır.	93	5	2
Konusu gerçek yaşam ile ilişkilidir.	78	19	3
Sevgi, saygı, dostluk gibi evrensel değerlere yer verilmiştir.	72	1	27
Olay örgüsü basitten karmaşığa doğru ilerler.	99	0	1
Olay örgüsü giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur.	98	0	2
Kitaptaki olay örgüsü tutarlıdır.	99	0	1
Konusu, çocukların hayal gücünü ve yaratıcılığını destekler.	93	5	2
Konusu, çocukların problem çözme becerisini destekler.	93	4	3
Konusu dil, din, cinsiyet ayrımcılığına ilişkin önyargı içermez.	99	1	0
Konusu, umut ve iyimserlik duygusu verecek biçimde sonuçlanır.	94	1	5

Tablo 6 incelendiğinde kitaplarda ele alınan konuların çoğunun çocukların yaş grubuna uygun (%93) ve merak uyandırıcı (%93) olduğu belirlenmiştir. Buna karşın %7'sinde korku, cinsellik, din, şiddet, ölüm konuları ele alındığı için çocuklar açısından uygun olmadığı görülmüştür. Bu kitaplara örnek olarak “Fati Teyze’nin Yıldızı”, “Grotlin”, “Herkül”, “Kral Çıplak”, “Kral’ın Yeni Giysileri”, “Of-Pof Balık” verilebilir. Bununla birlikte kitapların %22’sinin konusunun gerçek yaşam ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Konusu gerçek yaşam ile ilişkili olan kitaplara örnek olarak “Avucundaki Öpücük”, “Eyyvah Kalbim Kırıldı”, “Kaybedince Kızan Selin”, “Martı Kadar Beyaz”, “Sıcak Bir Yuva”, “Üzüm Sürünün En Küçük İneği” verilebilir. Konusu gerçek yaşam ile ilişkili olmayan kitaplara örnek olarak ise “Ama Bu İnek Yumurtluyor”, “Pezzettino”, “Plastik Ördekler Uçamaz”, “Siyah Beyazlılar Kulübü”, “Yazı Yazan İnekler” verilebilir.

Kitapların %27’sinde evrensel değerlere yer verilmediği tespit edilmiştir. Evrensel değerlerin ele alındığı kitaplara örnek olarak “Farklı Ama Aynı”, “İyi Yürekli Dev Memo”, “Kaybolan Eldiven”, “Kim Filini Kaybetti?”, “Sıcak Bir Yuva” verilebilir. Kitaplarda sıklıkla ele alınan evrensel değerlerin ise dostluk ve yardımseverlik olduğu görülmüştür. Evrensel değerlerin ele alınmadığı kitaplara örnek olarak ise “Çaylak ile Bülbül”, “Herkül”, “Karga ile Tilki”, “Komik Hayvan İsimleri Bakanlığı”, “Of-Pof Balık”, “Yayazula” verilebilir.

Kitapların neredeyse tamamının olay örgüsü bakımından basitten karmaşığa doğru ilerlediği, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluştuğu ve bir tutarlılığa sahip olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde konusu bakımından çocukların hayal gücünü, yaratıcılığını ve problem çözme becerisini destekleyecek nitelikte olduğu, dil, din ve cinsiyet ayrımcılığına ilişkin önyargılar içermediği tespit edilmiştir. Kitapların çoğunun (%94) umut ve iyimserlik duygusu verecek biçimde sonuçlandığı, buna karşın %6’sının bu kriteri karşılamadığı tespit edilmiştir. Bu kitaplara örnek olarak “Akıllı Fil”, “Benim İlk Kitabım”, “Bukalemun Buko”, “Çaylak ile Bülbül”, “Karga ile Tilki”, “Of-Pof Balık”, “Ormanda Yaşayan Hayvanlar” verilebilir. Ayrıca kitapların genelinde (%92) mekân ve zamana yer verildiği saptanmıştır. Okuma ve dinleme merkezlerinde yer alan kitapların karakter özelliklerine ilişkin yüzde değerleri Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Kitapların Karakter Özelliklerine İlişkin Yüzde Değerleri

<i>Maddeler</i>	<i>Uygun</i>	<i>Kısmen Uygun</i>	<i>Uygun Değil</i>
Karakterlerin sayısı çocukların yaş grubuna uygundur.	95	3	2
Karakterler çocukların yaş grubuna uygundur.	93	2	5
Karakterler olumlu davranışlar sergiler.	88	7	5
Karakterlerin güçlü ve zayıf yönlerine yer verilmiştir.	99	0	1
Karakterler dil, din, cinsiyet ayrımcılığına ilişkin önyargı içermez.	88	7	5

Tablo 7’ye göre kitapların çoğunda karakterler ve karakterlerin sayısı çocukların yaş grubuna uygundur. Karakter sayısı beş olup uygun olarak değerlendirilen kitaplara örnek olarak “Bekçi Amos’un Hastalandığı Gün”, “Frederick”, “Nokta”, “Üç Kedi Bir Canavar”, “Victor’un Balkabakları”

verilebilir. Karakter sayısı beşin üzerinde olup uygun olmayan kitaplara örnek olarak ise “Hayvanat Bahçesinde Diş Fırçalama Günü”, “Mimi Bugün Öfkeli Mi?”, “Pek Sessiz Olmayan Fare”, “Plastik Ördekler Uçamaz”, “Suyun Çocukları” verilebilir. Kitapların %88’inde karakterler olumlu davranışlar sergilemekteyken %12’sinin bu kritere tam olarak uygun olmadığı görülmüştür. Örneğin, “Çaylak ile Bülbül” isimli kitapta Çaylak, Bülbül’ü kandırarak yemeğini almaktadır. Bülbül bir sonra hastalanıp çaylakтан yardım istemekte ancak çaylak ona yardım etmemektedir. “Herkül” isimli kitapta ana karakter olan Herkül üstün bir şekilde gösterilmekte, insanları öldürmekle tehdit etmekte ve küçük görmektedir. Kitabın sonunda ise karakterin bir aslanı öldürdüğü görülmektedir. “Of-Pof Balık” isimli kitapta ana karakter Of-Pof Balık, arkadaşları tarafından zorbalığa uğramaktadır. Bu sebepten balık kendini asık suratlı, kasvetli, yamuk dudak, çekilmez kelimelerini kullanarak eleştirmektedir. Kitabın sonunda karakterin bir kız balık ile izin almadan öpüştüğü görülmektedir. Kitaplarda genellikle karakterlerin güçlü ve zayıf yönlerine yer verildiği, dil, din, cinsiyet ayrımcılığına ilişkin önyargı içeren karakterlerin olmadığı belirlenmiştir. Buna karşın kitaplardaki kadın karakterlerin hemşire ve öğretmen rollerinde yer aldıkları, ev işlerini ve çocuğun bakımını üstlendikleri; erkek karakterlerin ise polis, veteriner, doktor rollerinde yer aldıkları ve güçlü olarak nitelendirildikleri görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında 20 sınıftaki okuma ve dinleme merkezleri ile bu merkezlerde bulunan toplam 327 resimli çocuk kitabı çocuk edebiyatı ilkeleri bağlamında incelenmiştir. İncelenen okuma ve dinleme merkezlerinin yarısının çocuklar tarafından ulaşılabilir durumda olmadığı görülmüştür. Merkezlerin sadece ikisinde çocukların rahatça vakit geçirebileceği alanların oluşturulduğu ve materyallerin (sandalye, masa, minder vb.) olduğu, diğerlerinde ise kitap incelemek için alanın olmadığı belirlenmiştir. Aynı zamanda incelenen merkezlerden sadece bir tanesinde isim etiketinin kullanıldığı ancak bu etiketin de çocukların göz hizasında olmadığı görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde okuma ve dinleme merkezlerinin genellikle çocuklar için ulaşılabilir olmadığı; yeterli alan, materyal ve isim etiketine sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Altun, 2018; Gülay-Ogelman ve Karakuzu, 2016; Ocak-Karabay vd., 2016; Tarkoçin ve Kadan, 2017). Çocukların bu merkezlerden yüksek düzeyde yarar sağlayabilmeleri açısından merkezlerin bu kriterleri sağlamaları oldukça önemli görülmektedir. Çocukların hem merkezleri tanıyabilmesi hem de erken okur yazarlık becerilerinin desteklenebilmesi açısından merkezlerin yazı ve resim etiketinin bulunması ve bu etiketlerin çocukların görebileceği bir şekilde asılması gerekmektedir (MEB, 2024). Ayrıca kitapların çocukların göz hizasında ve erişilebilir durumda olması, kitaplara daha fazla ilgi göstermelerini sağlayarak okuma alışkanlığı ve erken okuryazarlık becerileri geliştirmelerini destekleyecektir (Gönen ve Veziroğlu, 2017). Bunlara ek olarak incelenen okuma ve dinleme merkezlerinin çoğunun sesli

merkezlerin (dramatik oyun merkezi, blok merkezi, müzik merkezi) yanında yer aldığı ve diğer öğrenme merkezlerinden belirgin şekilde ayrılmadığı belirlenmiştir. Bu bulguların alanyazında yer alan diğer çalışmalarla paralel olduğu görülmektedir (Gülay-Ogelman ve Karakuzu, 2016; Koçak-Sazlı, 2019). Oysaki öğrenme merkezlerinin çocukların ayırt edebileceği şekilde dolaplar, farklı renkte halılar, bantlar gibi malzemeler kullanılarak birbirlerinden ayrı şekilde ve sesli-sessiz dengesine dikkat edilerek tasarlanması gerekmektedir. Bu sayede çocukların rahat bir şekilde odaklanarak vakit geçirebilmeleri sağlanabilecektir. 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı incelendiğinde de sınıflarda bu merkezin çocuklara katkı sağlayacak şekilde düzenlenmesinin önemsendiği ve çocuklarda okuma ve yazı farkındalığının desteklenebilmesi için isim etiketine yer verilmesi gerektiğinin belirtildiği görülmektedir. Ayrıca programın amaçlarında da çocukların Türkçeyi doğru ve etkili konuşabilmelerinin yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, okuma ve dinleme merkezlerinin nitelikli bir şekilde oluşturulmasının önemi anlaşılmaktadır (MEB, 2024). Bu bilgilerden hareketle çocukların okuma ve dinleme merkezinden yarar sağlayabilmeleri için bu merkezin öncelikle ilgi çekici hale getirilebilmesi, nitelikli materyaller içerecek ve çocukların vakit geçirmelerine olanak sağlayacak şekilde tasarlanması oldukça önemli görülmektedir. Bu noktada okul öncesi öğretmenlerine önemli sorumluluklar düşmektedir (National Association for the Education of Young Children, 2009).

Okuma ve dinleme merkezlerinde bulunan kitapların tamamının resimli öykü kitabı olduğu, farklı kategoriden kitaplara yer verilmediği görülmüştür. Alanyazında yer alan diğer çalışmalar incelendiğinde de benzer bulgulara ulaşıldığı belirlenmiştir (Gönen vd., 2012; Turan ve Ulutaş, 2016). Oysaki okuma ve dinleme merkezlerinde farklı türden kitapların bulunması çocukların ilgi alanlarına hitap ederek okuma alışkanlıkları ve kitap sevgisi edinmelerinde ve bilgiye farklı açılardan yaklaşarak daha geniş bir perspektife sahip olmalarında, aynı zamanda dil ve eleştirel düşünme becerileri ile kelime dağarcıklarını desteklemede önemli rol oynamaktadır (Montag vd., 2015; Smith ve Li, 2022). Araştırmada okuma ve dinleme merkezlerinde genellikle 10-20 arasında kitabın olduğu, dolayısıyla kitap sayısının yetersiz olduğu görülmüştür. Turan ve Ulutaş'ın (2016) yaptığı çalışmada da okuma ve dinleme merkezlerinde en az 10, en fazla ise 21-30 arası kitabın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tarkoçin ve Kadan'ın (2017) yaptığı çalışmada ise incelenen 39 okul öncesi sınıfından 17'sinin yeterli kitap sayısına sahip olduğu saptanmıştır. Okulların kitap temin etmede yaşadığı sorunlar olarak ise maddi yetersizlikler, yayınevlerine ulaşamama, çocukların yaşına uygun kitap seçmede zorlanma gösterilmiştir. Çocukların ilgilerini çekerek bu merkezlerde daha fazla vakit geçirebilmeleri ve yarar sağlayabilmeleri açısından kitap sayıları ve türlerinin oldukça değerli olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda incelenen kitaplarında çoğunun (%85) çocuk gerçekliği ilkesine uygun olduğu tespit edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde bu konuya ilişkin sınırlı çalışmanın olduğu,

yapılan çalışmada da incelenen kitapların yaklaşık olarak yarısında çocuk gerçekliği ilkesinin dikkate alındığı belirtilmektedir (Çelik ve Fırat, 2020). Bu dönem çocuklarının gelişimsel özelliklerinden kaynaklı olarak soyut ve gerçek dışı içerikleri olan kitapları anlamakta zorlanabildikleri bilinmektedir. Bu bağlamda kitapların çocuk gerçekliği ilkesine uygun olması okul öncesi dönem çocuklarının hem anlama süreçlerine katkıda bulunmakta hem de kitaplara yönelik ilgilerini artırarak erken okuryazarlık becerilerinin gelişimini desteklemektedir. Dolayısıyla resimli çocuk kitaplarında çocuk gerçekliği ilkesinin göz önünde bulundurulması önemli görülmektedir.

Kitapların boyutu, cilt türü ve kapak özelliklerinin genel olarak çocuklar için uygun olduğu bulunmuştur. Alanyazında yer alan çalışmalar da bu bulguyu destekler niteliktedir (Çolaklar, 2019; Dönmezler, 2020; Erkmén, 2017; Ertaş, 2023; Örs, 2022). Dayanıklı kapak ve uygun boyutlar, çocukların kitaba yönelik ilgilerini artırmakta ve okuma sürecinden daha fazla keyif almalarını sağlamaktadır. Benzer şekilde yüksek kaliteli ciltlemeye sahip kitaplar, çocuklara kitaplara özenle davranma alışkanlığı kazandırarak çocukların kitapla kurdukları duygusal bağın güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, okuma ve dinleme merkezlerinde yer alan kitapların dış yapı özelliklerinin yayınevleri tarafından çocukların gelişimsel özellikleri ve ilgileri göz önünde bulundurularak düzenlenmesinin önem arz ettiği düşünülmektedir. Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu ise incelenen kitaplarının önemli bir kısmının (%88) kapaklarında hedeflenen yaş grubuna ilişkin herhangi bir bilginin yer almamasıdır. Bu sonuç, alanyazında yer alan önceki çalışmalarla da tutarlıdır (Çolaklar, 2019; Dönmezler, 2020; Erol vd., 2021; Örs, 2022; Şeker ve Çam, 2021). Bu durumun, yayınevleri tarafından kitabın satışının belli bir yaş kitlesi ile sınırlandırılmak istenmemesinden veya kitap yazarlarının yaş aralığını belirtecek bilgiye sahip olmamalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Başaran vd., 2021). Ancak yaş grubuna ilişkin bilginin eksik olması hem ebeveynlerin hem de öğretmenlerin çocuklar için gelişimsel açıdan uygun kitap seçiminde güçlük yaşamalarına neden olabilmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde bireysel gelişim farklılıklarının belirgin olduğu düşünüldüğünde bu durum daha da önemli hâle gelmektedir. Bu nedenle, resimli çocuk kitaplarında yaş grubu bilgisine yer verilmesine yönelik belli standartların geliştirilmesi ve yayınevleri tarafından bu standartların benimsenmesi gerekliliği, alanyazında da vurgulanmaktadır (Erdal, 2023; Turan ve Ulutaş, 2016). Bu türden bir standardın belirlenmesi, çocukların bilişsel, duygusal ve dil gelişim düzeylerine uygun materyallere daha kolay erişimini sağlayarak okuma deneyimlerinin niteliğini artırabilir.

Kitapların görsel özellikleri değerlendirildiğinde çoğu kitapta çocuklar için renkli, ilgi çekici ve metin ile ilişkili görsellere yer verildiği ve kitaplardaki resimlerin çoğunun metin ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu durum, çocukların metni anlamlandırmaları ve kitaba olan ilgilerini sürdürmeleri açısından önemli görülmektedir. Diğer araştırmaların sonuçlarının da bu bulguları destekler nitelikte

olduğu tespit edilmiştir (Başaran vd., 2021; Dönmezler, 2020; Düzyol-Türk vd., 2023; Erol vd., 2021; Ertaş, 2023; Gönen vd., 2012; Körükçü, 2012; Şeker ve Çam, 2021). Görsel unsurlar, çocukların kitapla kurduğu ilk etkileşimi sağlamada kritik bir rol üstlenmektedir. Kitaplarda ilgi çekici ve merak uyandırıcı resimlerin yer alması, çocuklarda odaklanma süresini ve okuma motivasyonunu artırmaktadır. Bunların yanı sıra kitaplarda resim ile metin arasında tutarlı bir ilişkinin olması, çocukların okunanlardan anlam çıkarma ve tahminde bulunma becerilerini desteklemektedir (Coulthard, 2003). Okul öncesi dönem çocukları okuma ve yazma bilmedikleri için onlara uygun olarak hazırlanan kitaplardaki resimler oldukça önemlidir. Bu sebeple resimlerin çocukların gelişim özellikleri, ilgileri ve metin ile ilişkisi göz önünde bulundurularak nitelikli bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Kitaplarda yer alan resimlerin genellikle korkutucu öğeler içermediği ancak %11'inin koyu renk tonlarına fazla yer verdiği, cadıları veya korkutucu canlıları içerdiği için bu kriterle tam olarak uygun olmadığı belirlenmiştir. Okul öncesi dönemdeki çocukların hayal güçlerinin oldukça canlı olduğu ve korkutucu imgelerden olumsuz etkilenebilecekleri göz önünde bulundurulduğunda (Coulthard, 2003; Turan ve Ulutaş, 2016), bu durumun çocuklarda endişe, korku ve kaygı gibi duyguların tetiklenmesine yol açarak onların psikolojik ve duygusal gelişimi üzerinde olumsuz bir etki yaratma potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bu türden olumsuz deneyimler, çocukların kitapla olan etkileşimlerini de kısıtlayabilir. Bu bilgilerden hareketle kitaplarda; gerçek dışı ve korkutucu öğeleri içermeme, gözü yormayacak renklerin kullanımı, çok fazla detaya yer vermeme, hayal gücünü, yaratıcılığı ve etkileşimli okumayı destekleme gibi unsurlara dikkat edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Kitapların dil ve anlatım özellikleri incelendiğinde genel olarak yazım ve noktalama, ileti, üslup ve dil anlatımının çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygun olduğu görülmüştür. Buna karşın araştırmada incelenen kitapların %38'inde harflerin yazımı ve sayfa kenar boşluklarının; %48'inde harfler ve puntunun; %43'ünde sayfa düzeninin çocukların yaş grubuna tam olarak uygun olmadığı belirlenmiştir. Bazı kitaplarda el yazısının kullanıldığı, metinlerin uzun ve küçük puntolu, satır aralıklarının dar olduğu tespit edilmiştir. Bu tür unsurlar okul öncesi dönem çocuklarının okuma ve yazı farkındalığı geliştirebilmeleri, kitaplara yönelik ilgilerinin artırılabilmesi açısından önemli görülmektedir. Aynı zamanda kitapların %42'sinde cümle uzunluklarının tam olarak yaş grubuna uygun olmadığı ve %24'ünde yaş grubu açısından gelişimsel olarak uygun olmayan çok sayıda soyut kelimeye yer verildiği tespit edilmiştir. Erken yaştaki çocuklar bilişsel gelişim düzeyleri açısından soyut kavramları anlamakta güçlük çektiklerinden, dildeki karmaşıklık ve soyut ifadeler, çocukların kitaplarla bağ kurmalarını güçleştirerek okuma deneyimlerini olumsuzla dönüştürebilmektedir. Ayrıca kitapların %12'sinde tema ve mesajın aktarımı ile kullanılan dil açısından sıkıntıların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguların tamamı alanyazında sıklıkla vurgulanan resimli çocuk

kitaplarında dil ve anlatım özelliklerinin yeterli düzeyde olmadığı ve gözden geçirilmesi gerektiğine dair görüşlerle örtüşmektedir (Dönmezler, 2020; Düzyol-Türk vd., 2023; Erol vd., 2021; Ertaş, 2023; Gönen vd., 2012; Ocak-Karabay vd., 2016). Bu bağlamda çocukların okuma motivasyonlarının artırılması ve okuma alışkanlığı edinmelerinin sağlanması açısından, kitapların dil ve anlatım özelliklerinin pedagojik bir çerçeve içinde gözden geçirilerek dikkatli bir şekilde tasarlanması gerektiği düşünülmektedir.

Kitapların konu özellikleri değerlendirildiğinde ise genelinin uygun olduğu ancak korku, cinsellik, ölüm, din ve şiddet içerikli konuları ele alması sebebiyle bazı kitapların uygun olmadığı görülmüştür. Bu durum, çocukların psikososyal ve duygusal gelişimi açısından dikkatle ele alınması gereken bir husus olarak görülmektedir. Özellikle küçük yaş grubundaki çocuklar bilişsel ve duygusal gelişimleri sebebiyle henüz soyut kavramları anlamlandırabilecek düzeyde olmadıklarından, bu tür konuların uygun bir şekilde aktarılamaması durumunda çocuklar üzerinde endişe, korku, kaygı ve kafa karışıklığı gibi olumsuz etkilere yol açabilmektedir (Dağlıoğlu ve Çamlıbel-Çakmak, 2009; Gönen vd., 2016). Bunların yanı sıra kitapların %22'sinin konusunun günlük yaşamla ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Şeker ve Çam'ın (2021) çalışmasında da incelenen 50 resimli çocuk kitabının sadece 14'ünün konusunun tam olarak günlük yaşam ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, çocukların kendi yaşam deneyimleriyle bağlantı kurmasını engelleyerek kalıcı öğrenmelerin oluşmasını güçleştirebilmektedir. Bu bulgular neticesinde, kitaplarda ele alınan konuların hem gelişimsel uygunluk hem de yaşantısal bağ kurma açısından gözden geçirilmesi gerektiği söylenebilir. Alanyazında yer alan pek çok çalışma da bu bulguları desteklemektedir. Başaran vd.'nin (2021) yaptığı araştırmada, 100 resimli çocuk kitabından 43'ünün içerik açısından olumsuz öğeler barındırırken; 36'sının ise temaları açısından olumsuz öğeler barındırdığı saptanmıştır. Dağlıoğlu ve Çamlıbel-Çakmak (2009) tarafından yapılan araştırmada, 174 hikâye kitabı incelenmiş olup kitapların %11'inde korku, %8'sinde şiddet ögesinin yer aldığı belirlenmiştir. Gönen vd.'nin (2016) araştırmasında, incelenen kitapların beşte birinin çocukları olumsuz bir şekilde yönlendirdiği ifade edilmiştir. Dönmezler (2020) tarafından incelenen kitaplarda ele alınan konuların çocukların yaş grubuna uygun olması, olay örgüsünün tutarlı ve merak uyandırıcı olması ve günlük yaşam ile ilişkili olması gibi unsurlar açısından bazı eksiklikler içerdiği ortaya konulmuştur.

Araştırmada kitapların çoğunun (%72) evrensel değerlere yer verdiği; kitaplarda sıklıkla ele alınan evrensel değerlerin arkadaşlık, yardımseverlik ve sevgi olduğu; en az ele alınan değer ise barış olduğu belirlenmiştir. Alanyazında yer alan çalışmalar da bu bulguları destekler niteliktedir (Dirican ve Dağlıoğlu, 2014; Durmaz ve Yorulmaz, 2022; Örs, 2022; Şeker ve Çam, 2021). Çocuk kitaplarının yalnızca bilgi aktaran araçlar olmadığı, aynı zamanda çocukların sosyal ve kişilik gelişimlerine katkıda bulunan ve değer aktarımı yapan kültürel ürünler olduğu göz önünde

bulundurulduğunda, okuma ve dinleme merkezlerinde farklı türden evrensel değerlerin ele alındığı kitaplara yer verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sayede çocukların empati kurma, toplumsal duyarlılık geliştirme, farklılıklara saygı duyma ve olumlu sosyal davranışlar edinme süreçleri desteklenecektir. Özetle; resimli çocuk kitaplarında ele alınan konuların seçiminde basitten karmaşığa, somuttan soyuta ve yakından uzağa ilkeleri dikkate alınmalı; ölüm, korku ve doğaüstü olaylara odaklanması durumunda çocuğa görelilik ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır. Kitaplar; akıcı ve ilgi çekici bir konuya sahip olmalı, evrensel değerleri içermeli ve sonucunda umut vermelidir. Temalar ele alınırken öğüt verme kaygısının olmaması, kavramların ve karakterlerin olumsuz olarak etiketlenmemesi, kullanılan ifadelerin çocukları olumsuz tutum ve davranışlara yönlendirmemesi önemlidir (Başaran vd., 2021).

Araştırmada kitaplarda yer alan karakterlerin genellikle olumlu davranışlar sergilediği, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olduğu, buna karşın %12'sinde uygun olmayan birtakım davranışların yer aldığı görülmüştür. Akyol ve Sunduvaç (2023) tarafından yapılan araştırmada 180 resimli çocuk kitabında 419 farklı olumlu davranış bulunurken, 256 farklı olumsuz davranış bulunmuştur. Başaran vd.'nin (2021) gerçekleştirdiği çalışmada da 100 resimli çocuk kitabının 74'ünde olumlu davranış ve karakterlerin olduğu, 26'sında ise olumsuz davranış ve karakterlerin olduğu saptanmıştır. Düzyol-Türk vd.'nin (2023) araştırmasında da incelenen 200 resimli çocuk kitabında yer alan karakterlerin kısmen yeterli olduğu belirtilmiştir. Gönen vd.'nin (2016) çalışması sonucunda da incelenen 150 resimli çocuk kitabından 30'undaki karakterlerin çocuklar açısından olumsuz davranışlar içerdiği bulunmuştur. Benzer şekilde Şeker ve Çam (2021) tarafından yapılan çalışmada da incelenen 50 resimli çocuk kitabındaki karakterlerin çocuklar açısından özdeşim kurabileceği bir model olmadığı, sadece yedisinin bu kriteri tam olarak karşıladığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla araştırmalar kapsamında incelenen resimli çocuk kitaplarının çoğunda karakterlerin olumlu davranışlar sergiliyor olmasına karşın, olumsuz davranışların sayısının da fazla olduğu görülmektedir. Bu bulgular, kitaplarda yer alan karakterlerin pedagojik açıdan uygun olma durumlarının gözden geçirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların model alma ve özdeşim kurma eğilimleri yüksek olduğundan, karakterlerin sergiledikleri tutum ve davranışlar, çocukların sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimlerini yönlendirebilecek potansiyele sahip görülmektedir. Çocuk edebiyatında yer alan karakterler de çocuklar için önemli birer özdeşim modeli sunması, olumlu davranışların ve değerlerin aktarımında kritik bir rol oynaması bakımından önemlidir.

Araştırmada karakterlerin genelinin dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmediği saptanmıştır. Buna karşın bazı kitaplarda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yer verildiği belirlenmiştir. Bu bağlamda kadın karakterlerin hemşire ve öğretmen rollerinde yer aldıkları, ev işlerini ve çocuğun

bakımını üstlendikleri; erkek karakterlerin ise polis, veteriner, doktor rollerinde yer aldıkları ve güçlü olarak nitelendirildikleri görülmüştür. Bu konuda yapılan başka çalışmalarda da resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yer verildiği ortaya konulmuştur (Anderson ve Hamilton, 2005; Batmaz, 2021; Örs, 2022). Bu tür temsiller, çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin önyargılar geliştirmelerine zemin hazırlayabilmektedir. Bu bağlamda, kalıplaşmış rollere dayalı temsili karakterlere yer vermek yerine, daha eşitlikçi ve çeşitli karakter temsillerinin sunulması önemli görülmektedir.

Kitaplarda yer alan kahramanlar, çocukların model alarak özdeşim kurmasına olanak sağlaması açısından önemli görülmektedir. Kahramanların sahip olduğu cinsiyet rolleri, bu rollerin sunulma ve kurgulanma şekilleri, çocukların özdeşim kurabilecekleri modelleri oluşturmaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarına sunulan kitaplarda doğru modellere yer verildiğinde önemli derecede eğitici ve gelişimi destekleyici bir araç haline gelebilmektedir. Buna karşın uygun olmayan modellerin de çocukların gelişimi üzerinde olumsuz sonuçlara sebep olabileceği belirtilmektedir (Gürşimşek ve Günay, 2005). Kitaplardaki karakterlerin fark edilir ve diğer karakterlerle ayrışacak özellikler taşıması gerektiği, bu sayede çocuklar açısından anlamlılık ve ilgi çekiciliğin sağlanabileceği vurgulanmaktadır (Erdal, 2023). Karakterlerin fiziksel görünimleri olduğu kadar kişilik özelliklerinin de oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Bunların yanı sıra çocuklar günlük yaşamlarına, duygu ve düşüncelerine benzer karakterlerle karşılaştıklarında, kendilerini o karaktere yakın hissetmekte ve öz yansıtma yapabilmektedir (Doğan-Güldenöğlü, 2017). Bu bilgilerden hareketle kitaplarda yer verilen karakterlerin çocukların ilgileri ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak oluşturulması ve olumlu davranışlar sergilemesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın sonuçlarından hareketle oluşturulan öneriler aşağıda sunulmuştur:

Araştırmada okul öncesi eğitim sınıflarında bulunan okuma ve dinleme merkezlerinin Okul Öncesi Eğitim Programı, içerisinde yer alan kitapların ise çocuk edebiyatı ilkeleri açısından yeterince uygun olmadığı görülmüştür. Bu konu hususunda Millî Eğitim Bakanlığının desteği ile alan uzmanlarının da görüşleri alınarak gerekli materyallerin sağlanması, bu şekilde okuma ve dinleme merkezlerinin nitelikli hale getirilmesi önerilmektedir. Bu bağlamda farklı yaş grubunda yer alan çocuklar için kitap listelerinin oluşturulması ve belirli aralıklarla gözden geçirilerek güncellenmesi önerilmektedir.

Araştırmada resimli çocuk kitaplarının bazı eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Bu sebeple çocuk edebiyatı ürünlerinin alan uzmanları tarafından değerlendirildikten sonra yayımlanması, bu konuda gerekli denetim çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı aracılığıyla uygulanmakta olan Dilimizin Zenginlikleri Projesi gibi çalışmaların çoğaltılarak yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Çocuklar tarafından sıklıkla kullanılan okuma ve dinleme merkezleri, kütüphaneler gibi ortamların fiziksel koşulları ile içerdiği materyallerin niteliği açısından değerlendirildiği araştırmaların farklı illerde ve zamanlarda tekrarlanması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akyol, N. A. & Sunduvaç, H. (2023). Resimli çocuk kitaplarında sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 12(3), 630-637. <https://doi.org/10.30703/cije.1241715>
- Altun, D. (2018). *Okul öncesi sınıflarında bulunan kitap merkezlerinin incelenmesi*. Uluslararası Necatibey Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi'nde sunulmuş sözlü bildiri, Ekim, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Anderson, D. A. & Hamilton, M. (2005). Gender role stereotyping of parents in children's picture books: The invisible father. *Sex Roles*, 52, 145-151. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-1290-8>
- Başaran, M., Çelik, N., & Güngör-Aytar, A. (2021). Resimli çocuk kitaplarının olumsuz öğeler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(2), 1247-1272. <https://doi.org/10.17152/gefad.826424>
- Batmaz, Ö. (2021). Resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet eşitliğine bir bakış. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-18. <https://dergipark.org.tr/en/pub/guebd/issue/64742/907148> sayfasından erişilmiştir.
- Bilir-Seyhan, G. (2022). *Resimli öykü kitabı okuma etkinliklerinin 3 yaş çocuklarının dil gelişimleri ve sosyal becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Buran, A. (2021). *Feridun Oral'ın resimli çocuk kitaplarının çocuklara verdiği mesajlar açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Coulthard, K. (2003). "The words say it": Young bilingual learners responding to visual texts. E. Arizpe, & M. Styles (Ed.), *Children reading pictures: Interpreting visual texts* içinde (s. 164-189). Routledge Farmer.
- Çelik, H. & Fırat, H. (2020). Çocuk hikâye ve romanlarında çocuk gerçekliği: Sevim Ak örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(1), 94-109. <https://dergipark.org.tr/en/pub/teke/issue/53329/709001> sayfasından erişilmiştir.
- Çolaklar, H. (2019). Bartın il halk kütüphanesindeki okul öncesi dönem çocuk kitaplarının dış yapı ölçütleri: Yazım, dil, biçim ve içerik özelliklerine göre değerlendirilmesi. *Bilgi Yönetimi Dergisi*, 2(2), 145-168. <https://doi.org/10.33721/by.643555>

- Dağlıoğlu, H. E. & Çamlıbel-Çakmak, Ö. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 510-534. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/48915/623742> sayfasından erişilmiştir.
- DeVlieger, L. L. (2017). *Language development at 24 months: Contributions from the growth of infant positive affect and maternal quality of speech during a wordless book task*. (Doktora Tezi). <https://huskiecommons.lib.niu.edu/allgraduate-thesesdissertations/3756/> sayfasından erişilmiştir.
- Dirican, R. & Dağlıoğlu, H. E. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikâye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(2), 44-69. <https://doi.org/10.30703/cije.321341>
- Doğan-Güldenöğlu, B. N. (2017). Çocuk edebiyatı kitaplarındaki yetişkin ve çocuk karakterlerin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4768-4780. <https://doi.org/10.14687/jhs.v14i4.5083>
- Dönmezler, E. (2020). *Türkiye’de yayınlanmış 5-8 yaş resimli çocuk kitaplarının biçim, resim ve içerik açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Durmaz, M. & Yorulmaz, B. (2022). Ödüllü resimli çocuk kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(7), 519-548. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed> sayfasından erişilmiştir.
- Düzyol-Türk, E., Korkmaz, Ö., Ün, Ş. I., Gülüm, Z., & Yıldırım, R. G. (2023). 4-6 yaş resimli öykü kitaplarının içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(58), 3121-3137. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1351334>
- Erdal, G. (2023). Çocuk kitaplarında karakter tasarımının yeri ve önemi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 370-382. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijhar/issue/81439/1369371>
- Erkmen, N. (2017). *Çocuk kütüphanelerinde en çok okunan çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi (Ankara ili örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Erol, F. Z., Balcı-Elhakan, G., & Burulday, V. (2021). 3-6 yaş dönemindeki resimli çocuk kitaplarının iç ve dış yapı özelliklerinin incelenmesi. *Akademik MATBUAT*, 5(1), 115-130. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/matbuat/issue/64295/942690> sayfasından erişilmiştir.
- Ertaş, Ö. N. (2023). Resimli hikâye kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özelliklerinin incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 52(240), 3009-3032. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1164339>
- Heath, M. A., Smith, K., & Young, E. L. (2017). Using children’s literature to strengthen social and emotional learning. *School Psychology International*, 38(5), 541-561. <https://doi.org/10.1177%2F0143034317710070>

- Gönen, M., Karakuş, H., Uysal, H., Kehci, A., Ulutaş, Z., & Kahve, Ö. (2016). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve resimleme özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(4), 724-735. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2015014224>
- Gönen, M., Uygun, M., Erdoğan, Ö., & Katrancı, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 42(196), 258-272. <https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36171/406685> sayfasından erişilmiştir.
- Gönen, M. & Veziroğlu, M. (2017). Çocuk edebiyatının genel hedefleri. M. Gönen (Ed.) *Çocuk edebiyatı* içinde (s. 1-13). Eğiten.
- Guo, Y., Tompkins, V., Justice, L., & Petscher, Y. (2014). Classroom age composition and vocabulary development among at risk preschoolers. *Early Education and Development*, 25(7), 1016-1034. <https://doi.org/10.1080/10409289.2014.893759>
- Gülay-Ogelman, H. & Karakuzu, E. (2016). MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda belirtilen öğrenme merkezlerinin uygulamaya yansımalarının incelenmesi: Aydın ili örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 73-98. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kusbd/issue/25163/265818> sayfasından erişilmiştir.
- Gürşimşek, I. & Günay, D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(18), 53-63. <https://dergipark.org.tr/en/pub/deubefd/issue/25432/268337> sayfasından erişilmiştir.
- Koçak-Sazlı, E. (2019). *Anasınıfı ve bağımsız anaokullarında bulunan öğrenme merkezlerinin öğretmen görüşlerine ve gözleme dayalı olarak incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Körükçü, Ö. (2012). Okulöncesi eğitime yönelik resimli çocuk kitaplarının bulunması gereken temel özellikler açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 243-254. <https://dergipark.org.tr/en/pub/trakyasobed/issue/30218/326238> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2024). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/guncellenenokuloncesiegitimprogrami.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Montag, J. L., Jones, M. N., & Smith, L. B. (2015). The words children hear: Picture books and the statistics for language learning. *Psychological Science*, 26(9), 1489-1496. <https://doi.org/10.1177%2F0956797615594361>
- National Association for the Education of Young Children. (2009). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs serving children from birth through age 8*.

- <https://www.naeyc.org/files/naeyc/file/positions/position%20statement%20Web> sayfasından erişilmiştir.
- Ocak-Karabay, Ş., Şahin-Ası, D., & Atan, S. (2016). Araştırmacı ve öğretmen görüşleri açısından okul öncesi sınıflarındaki kitap merkezlerinin çeşitli özelliklerinin incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(3), 415-433. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/48653/618592> sayfasından erişilmiştir.
- Örs, B. (2022). *Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde yer alan erken çocukluk dönemine yönelik çocuk kitaplarının niteliklerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Pilten, G. (2021). Çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikler. A. Şahin (Ed.), *Çocuk edebiyatı* içinde (s. 99-133). Pegem Akademi.
- Sarıkaya, B. & Aydeniz, S. (2021). Çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik. M. Tunagür & M. N. Kardaş (Ed.), *Çocuk edebiyatı* içinde (s. 79-98). Pegem Akademi.
- Smith, S. A. & Li, Z. (2022). *Closing the enjoyment gap: heritage language maintenance motivation and reading attitudes among Chinese-American children*. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 25(3), 1070–1087. <https://doi.org/10.1080/13670050.2020.1742653>
- Şeker, P. T. & Çam, B. (2021). 2000-2020 yılları arasında erken çocukluk dönemi çocuklarına yönelik tasarlanmış hikâye kitaplarının iç ve dış yapı niteliklerinin incelenmesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(35), 1161-1177. <https://doi.org/10.12981/mahder.935081>
- Şimşek, Z. C. (2017). *Farklı kitap okuma tekniklerinin 48-66 ay grubu çocuklarının dil gelişimine olan etkileri*. (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Tarkoçin, S. & Kadan, B. B. G. (2017). Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarda bulunan kitap merkezleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *The Journal of International Educational Sciences*, 4(12), 143-155. <https://doi.org/10.16991/INESJOURNAL.1458>
- Tepetaş-Cengiz, Ş. (2015). *Okul öncesi öğretmenlerinin resimli öykü kitabı okuma etkinlikleri ile çocukların dil gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Turan, F. & Ulutaş, İ. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki resimli öykü kitaplarının özellikleri ile öğretmenlerin bu kitapları kullanma durumlarının incelenmesi. *Hacettepe Journal of Educational Research*, 2(1), 21-45. <https://dergipark.org.tr/en/pub/huner/issue/24605/260465> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. b.). Seçkin.

Extended Summary

Supporting the holistic development of every child and ensuring their access to quality education are fundamental rights. However, economic and cultural disparities often hinder access to these rights. Preschool education institutions play a crucial role by providing an equal environment for children from diverse backgrounds (MEB, 2024). Reading and listening centres in classrooms are important spaces that support children's development and learning. The diversity of books and their adherence to children's literature principles are essential for maximizing the benefits children can derive from these centres. In terms of children's literature, qualified children's books should comply with the principles of child relativity and child reality. The principle of relativity to the child is defined as the basic effect that a literary work will leave on a child, with the style of the author and illustrator being suitable for the child's perspective and development (Pilten, 2021). Examples of the formal features that children's picture books should have in terms of relevance to children are as follows: They should be of a size that children can hold, be durable, use paper that reflects light and does not strain the eyes, have an attractive cover that gives clues about the content of the book, include text and pictures in proportion, be written in fonts that children can read comfortably, and be bound with threaded stitching. The following can be given as examples of its contextual features: The subject of the book is comprehensible and interesting, it takes universal values into consideration, the plot is planned based on a logical cause and effect relationship, the author uses a style consisting of sentence structure and words suitable for children, it includes sentences and word count long enough for children to understand, the message is presented in a way that allows children to make sense of it themselves rather than directly (Sarıkaya and Aydeniz, 2021).

High-quality children's books have a significant impact on children's linguistic, social, and cognitive development. Early interaction with books helps children expand their vocabulary, acquire social values, develop early literacy skills, and foster creative thinking abilities. Interactive reading activities further enhance communication skills by encouraging verbal and non-verbal expression (DeVlieger, 2017; Heath et al., 2017; Montag et al., 2015; Şimşek, 2017). While the literature includes various studies on children's books, research focusing on analysing books in classroom book corners based on children's literature principles remains limited (Ocak-Karabay et al., 2016; Turan and Ulutaş, 2016). For these reasons early interaction with high-quality books is critical for supporting all developmental domains of children. The aim of the study was to examine the picture books in reading and listening centres in preschool classrooms according to the principles of children's literature. Through this research, reading and listening centres in preschool education institutions will be reviewed and their current situation will be revealed, and their quality will be improved.

Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. The object of the study was formed by selecting 20 classrooms with 10 or more illustrated children's books, using convenience sampling. In this context, 327 children's picture books were analysed using the Picture Book Evaluation Form developed by the researchers. In this form, a total of 45 items were included to determine the general characteristics, child reality, external structure and internal structure of the book to be analysed. All of the items in the form were marked as "appropriate, partially appropriate and not appropriate" by two researchers. The data obtained were analysed by the descriptive analysis method.

It was observed that half of the reading and listening centres examined in the study were not accessible to children. It was determined that only two of the centres had areas where children could spend time comfortably and had materials (chairs, tables, cushions, etc.), while the others had no space to examine books. It was observed that only one of the centres had a name label, but this label was not at children's eye level. Besides, it was determined that all the books available in these centres were illustrated storybooks and that books from different categories were not included. Many studies in the literature support these findings (Altun, 2018; Gülay-Ogelman and Karakuzu, 2016; Tarkoçin and Kadan, 2017; Turan and Ulutaş, 2016).

It was revealed that most of the books analysed in the study (84%) were in accordance with the principle of child reality. It was found that the size, binding type and cover features of the books were generally suitable for children. On the other hand, it was observed that most of the books (88%) did not include the age group to which they were addressed on the cover. Many studies in the literature support these findings (Çolaklar, 2019; Dönmezler, 2020; Örs, 2022; Şeker and Çam, 2021). In addition, in parallel with other studies, it was observed that most of the books included colourful, interesting and text-related visuals for children and that most of the pictures in the books were related to the text (Başaran et al., 2021; Düzyol-Türk et al., 2023; Gönen et al., 2012).

When the language and expression features of the books were analysed, it was seen that they were generally appropriate for children's age and developmental level. On the other hand, it was determined that there were deficiencies in some books in terms of the spelling and font size of the letters and page margins. At the same time, it was concluded that 24% of the books included words that the age group would not understand, and 12% of the books had deficiencies in terms of the language used in conveying the theme and message. Studies in the literature also support these findings (Dönmezler, 2020; Erol et al., 2021; Ertaş, 2023; Ocak-Karabay et al., 2016).

When the subject matter characteristics of the books were evaluated, it was seen that most of the books were appropriate, but some of the books were not appropriate because they dealt with subjects such as fear, sexuality, death, religion and violence. In addition, it was determined that 22% of

the books were not related to daily life. At the same time, it was concluded that most of the books (72%) included universal values; the universal values frequently addressed in the books were friendship, benevolence and love; and the least addressed value was peace. Studies in the literature also support these findings (Dirican and Dağlıoğlu, 2014; Durmaz and Yorulmaz, 2022; Örs, 2022; Şeker and Çam, 2021). In the study, it was observed that the characters in the books generally exhibited positive behaviours and were appropriate for children's age and developmental characteristics, whereas 12% of the characters exhibited some inappropriate behaviours. It was also found that the characters generally did not discriminate based on language, religion, race or gender. On the other hand, it was determined that gender stereotypes were included in some books. Many studies in the literature support these findings (Akyol and Sunduvaç, 2023; Anderson and Hamilton, 2005; Batmaz, 2021).

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu çalışma TÜBİTAK tarafından 2209-A programı kapsamında desteklenen 1919B012314569 numaralı projeden üretilmiştir. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, İstanbul Gedik Üniversitesi Etik Kurul Komisyonunun 27/07/2023 tarih ve E-56365223-050.02.04-2023.137548.149-538 sayılı onayı ile yürütülmüştür.